

Αυτισμός & Εκπαίδευση

Βάγια Α. Παπαγεωργίου
Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Β. Ελλάδας
Ψ.Ν.Θ.

Τι είναι ο αυτισμός;

- Κύριος εκπρόσωπος των διάχυτων διαταραχών της ανάπτυξης, που διαρκούν ολόκληρη τη ζωή (DSM-IV, 1994; ICD-10, 1992).
 - Νευρο-ψυχιατρικές, αναπτυξιακές διαταραχές:
 - ⇒ Τα συμπτώματα ποικίλουν ανάλογα με την ηλικία, τη σοβαρότητα, τη συνύπαρξη άλλων καταστάσεων, την ιδιοσυγκρασία-προσωπικότητα και περιβαλλοντικούς παράγοντες:
 - ⇒ Ο αυτισμός επηρεάζει την ανάπτυξη
 - ⇒ Η ανάπτυξη επηρεάζει τον αυτισμό
- (C. Lord, 1999)

Ποιες είναι οι Αιτίες;

- **ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ του ΚΝΣ** εξαιτίας διαφορετικών παραγόντων:

1. Γενετικοί (πολυγονιδιακή αιτιολογία)

2. Περιβαλλοντικοί παράγοντες (λοιμώξεις κατά την εγκυμοσύνη, περιγεννητική ασφυξία, ανοσοποιητικό σύστημα, κ.ά)

Ποια άτομα παρουσιάζουν αυτισμό;

- Άτομα όλων των φυλών, εθνοτήτων και κοινωνικών τάξεων.
- Αναγνωρίζεται σε άτομα με:
 - Υψηλό νοητικό δυναμικό (10%)
 - Αντίστοιχο του μέσου όρου (20%)
 - Διαφορετικής σοβαρότητας νοητική καθυστέρηση (70%), σε ποσοστό 70% εκ των οποίων είναι σοβαρή.
- Συνυπάρχει σε σημαντικό ποσοστό με άλλες οργανικές διαταραχές (συχνές είναι οι επιληπτικές κρίσεις).

Ποια είναι η συχνότητα;

- Συχνότητα / 10.000 (Wing & Gould 1979; Gillberg, 1992, Cook, 1999):

- N.Δ. κάτω του 70:

Κλασικός αυτισμός: 5

Άλλες μορφές: 15

- Δ.N 70 +

Σ. Asperger 36

Άλλες μορφές 35

Σύνολο 91 / 10.000

Τι είναι τελικά ο αυτισμός;

- Διαταραχή γνωστικής φύσης. Επηρεάζει την κοινωνική κατανόηση με επιπτώσεις στην:

1. Κοινωνική αλληλεπίδραση και δημιουργία σχέσης

2. Επικοινωνία, λεκτική και μη λεκτική

3. Φαντασία (παιχνίδι, ενδιαφέροντα)

(Τριάδα των διαταραχών της Wing, 1979)

- Σε συνδυασμό με: άκαμπτο, επαναληπτικό πρότυπο συμπεριφοράς

1. Διαταραχή Κοινωνικότητας

Εκδηλώνεται με διαφορετικές μορφές:

* Αδιάφορος, απομονωμένος, α-κοινωνικός (Aloof)

Παθητικός

Δραστήριος, ενεργητικός αλλά παράξενος

~ Υπερ-τυπικός, επιτηδευμένος

* Kanner

Asperger

~ Wolf

2. Διαταραχή Επικοινωνίας (Δεκτική και μη Δεκτική)

- * Πλήρης έλλειψη επικοινωνίας
- * Επικοινωνία μόνο για τις προσωπικές ανάγκες

Επαναληπτική, μονόπλευρη

Τυπική, κυριολεκτική, συνεχής

~ Παράξενα μεταφορική

* Kanner

Asperger

~Wolf

3. Διαταραχή Φαντασίας

Εκδηλώνεται με διαφορετικούς μορφές:

* Χειρισμός των αντικειμένων μόνο για αισθητηριακούς λόγους

* Χειρισμός αντικειμένων για πρακτική χρήση

Αντιγραφή προσποιητού παιχνιδιού των άλλων

Περιορισμένο 'προσποιητό' παιχνίδι, επαναληπτικό, μοναχικό

~ Επινόηση προσωπικού φανταστικού κόσμου, άκαμπτου, στερεοτυπικού

* Kanner

Asperger

~Wolf

Επαναληπτικές Δραστηριότητες

**** Απουσία οποιασδήποτε αυθόρμητης δραστηριότητας**

Κινήσεις του σώματος

Ενθουσιασμός με αισθητηριακά ερεθίσματα

Δραστηριότητες απλές, κατευθυνόμενες από αντικείμενα

*** Ρουτίνες με αντικείμενα, χώρο και χρόνο**

Στερεοτυπίες-ρουτίνες λόγου

Στερεοτυπίες- ρουτίνες με ιδιαίτερες ενδιαφέροντα

~ Ενδιαφέροντα διανοητικής φύσης

(*Kanner, # Asperger, ~Wolf)

Άλλα χαρακτηριστικά που συνήθως συνυπάρχουν

Διαταραχές:

- Κατανόησης / χρήσης του λόγου
- Αντίδρασης στα αισθητηριακά ερεθίσματα
 - Κίνησης / στάσης σώματος
- Συγκέντρωσης προσοχής / επιπέδου δραστηριότητας
 - Διατροφής, κατανάλωσης υγρών, ύπνου
 - Συναισθηματικής διάθεσης
 - Συμπεριφοράς
 - Γενικές ή ειδικές μαθησιακές δυσκολίες
- Οργανικές καταστάσεις οποιουδήποτε τύπου

Παράγοντες που επηρεάζουν την κλινική εικόνα

- Ο τρόπος με τον οποίο εκδηλώνεται η τριάδα των διαταραχών
 - Συνοδά χαρακτηριστικά
 - Συνυπάρχουσες διαταραχές: αναπτυξιακές, σωματικές, ψυχιατρικές
 - Συνολικό επίπεδο δραστηριότητας
 - Ηλικία
 - Φύλο
 - Προσωπικότητα και ιδιοσυγκρασία
 - Περιβάλλον
 - Εκπαίδευση

Ποικιλομορφία του αυτισμού

- Τα περισσότερα άτομα παρουσιάζουν μείγμα χαρακτηριστικών από διαφορετικές υπο-ομάδες
 - Το ίδιο άτομο μπορεί να παρουσιάζει διαφορετικά χαρακτηριστικά, ανάλογα με το περιβάλλον και την ηλικία
 - Μέλη της ίδιας οικογένειας μπορεί να παρουσιάζουν διαφορετικά χαρακτηριστικά
 - Ομοζυγώτες δίδυμοι μπορεί να παρουσιάζουν διαφορετικά χαρακτηριστικά
- ⇒ Ωστόσο, οι ίδιες βασικές αρχές ισχύουν σε όλες τις μεθόδους εκπαίδευσης και φροντίδας όλων των διαταραχών του φάσματος.

Τρέχουσες Ψυχολογικές Θεωρίες

- A. Θεωρία του Νου: Ικανότητα αναγνώρισης της νοητικής και συναισθηματικής κατάστασης του άλλου: προθέσεις, ανάγκες, επιθυμίες, πεποιθήσεις (Baron-Cohen et al., 1985)
- B. Θεωρία της Κεντρικής Συνοχής: Επεξεργασία διαφορετικών πληροφοριών που οδηγούν στην κατανόηση του νοήματος ανάλογα με το πλαίσιο.
- Γ. Εκτελεστικές Λειτουργίες: Ικανότητα διατήρησης κατάλληλου μηχανισμού επίλυσης προβλημάτων για την επιτυχία μελλοντικού σκοπού (Ozonoff, 1995).

Α. Ελλιπής Θεωρία του Νου: Επιπτώσεις

1. Η δυσκολία κατανόησης των προθέσεων, κινήτρων των άλλων οδηγεί σε αδυναμία πρόβλεψης της συμπεριφοράς τους \Rightarrow φόβος, αποφυγή, ακατάλληλη αντίδραση-συμπεριφορά
2. Δυσκολία κατανόησης και εξήγησης της προσωπικής συμπεριφοράς
3. Δυσκολία κατανόησης συναισθημάτων, προσωπικών και των άλλων \Rightarrow έλλειψη ενσυναίσθησης-αυτό-επίγνωσης

Α. Ελλιπής Θεωρία του Νου: Επιπτώσεις (συνέχεια)

5. Δυσκολίες κατανόησης των επιπτώσεων της συμπεριφοράς στις σκέψεις των άλλων \Rightarrow έλλειψη επίγνωσης και κινήτρου να ευχαριστήσει τους άλλους
6. Δυσκολία κατανόησης του τι γνωρίζουν ή τι μπορεί να γνωρίζουν οι άλλοι \Rightarrow επαναληπτικός, ακατανόητος λόγος ή έλλειψη επικοινωνίας
7. Αδυναμία κατανόησης και κατάλληλης αντίδρασης στα ενδιαφέροντα του άλλου
8. Αδυναμία πρόβλεψης των σκέψεων των άλλων σχετικά με τις πράξεις του

Α. Ελλιπής Θεωρία του Νου: Επιπτώσεις

(συνέχεια)

- 9. Αδυναμία εξαπάτησης και κατανόησης της εξαπάτησης**
- 10. Αδυναμία κοινής προσοχής (μοίρασμα ενδιαφερόντων)**
- 11. Έλλειψη κατανόησης κοινωνικής αλληλεπίδρασης, φτωχή ικανότητα διατήρησης συζήτησης, ακατάλληλη χρήση βλέμματος**
- 12. Δυσκολία κατανόησης προσποίησης και διάκρισης πραγματικότητας από φαντασία**
- 14. Ανάγκη συσχέτισης συναισθημάτων με την εμπειρία**

Αρχές Παρέμβασης: Σημεία Εκπαίδευσης

Είναι δύσκολο να εκπαιδεύσει κανείς στην προσωπική και κοινωνική επίγνωση, όταν ο ίδιος την διαθέτει εκ γενετής!

1. Απλός χειρισμός συμπεριφοράς = ανεπαρκής
2. Η μάθηση κοινωνικών δεξιοτήτων για την τάξη και το διάλειμμα είναι εξαιρετικά δύσκολη. Η εκπαίδευση στις ακαδημαϊκές δεξιότητες μπορεί να ανακουφίσει από το άγχος της κοινωνικής αλληλεπίδρασης
3. Είναι αναγκαία η εκπαίδευση στην προσοχή, να ακούει, να μη διακόπτει, να περιμένει τη σειρά, να συμμετέχει σε μικρή ομάδα

Αρχές Παρέμβασης: Σημεία Εκπαίδευσης (συνέχεια)

4. Απαραίτητη η προώθηση της κατανόησης των επιπτώσεων της συμπεριφοράς στους άλλους
5. Αξιολογείστε την αντιστοιχία μεταξύ επιπέδου λόγου και επιπέδου επικοινωνίας και την κοινωνική χρήση του λόγου
6. Δώστε σαφείς οδηγίες, μη στηρίζεστε στην κατανόηση από το πλαίσιο
7. Αξιολογείστε και εκπαιδεύστε στην κοινωνική χρήση του λόγου
8. Βεβαιωθείτε ότι η προσοχή του εστιάζεται στο σημαντικό
9. Ενισχύστε τη μνήμη σε σχέση με τον εαυτό (προσωπικά γεγονότα)

Αρχές Παρέμβασης: Σημεία Εκπαίδευσης (συνέχεια)

10. Εκπαιδεύστε στην αναγνώριση συναισθημάτων ως σωματικών, οπτικών, ακουστικών εκφράσεων, εστιάστε την προσοχή στις εκφράσεις των άλλων
11. Ενισχύστε τη μνήμη σε σχέση με τον εαυτό (προσωπικά γεγονότα)
12. Βεβαιωθείτε ότι κατανοεί το νόημα της δραστηριότητας
13. Μη θεωρείτε ότι κατανοεί τις προθέσεις σας από τη συμπεριφορά σας
14. Εκπαιδεύστε στην κοινωνική κατανόηση, στην προσποίηση και το φανταστικό

Β. Ελλιπής Κεντρική Συνοχή: Επιπτώσεις

- 1. Ιδιοσυγκρασιακή προσοχή**
- 2. Επιβολή της προσωπικής αντίληψη (ισχυρογνωμοσύνη, εμμονή)**
- 3. Προτίμηση στο οικείο (αντίσταση στις αλλαγές)**
- 4. Απροσεξία σε νέες δραστηριότητες - καταστάσεις**
- 5. Δυσκολία επιλογών και προτεραιοτήτων**
- 6. Αδυναμία συσχέτισης και γενίκευσης δεξιοτήτων και γνώσης**
- 7. Έλλειψη συμμόρφωσης**

Αρχές της Παρέμβασης: Σημεία Εκπαίδευσης

1. Κάντε σαφή την αρχή και το τέλος των δραστηριοτήτων
2. Χρησιμοποιείτε πρότυπο ή φωτογραφία του τελικού σκοπού-αποτελέσματος για να κατανοήσει το παιδί τι αναμένεται
3. Αποφύγετε ασάφειες, χρησιμοποιείτε οπτικά μέσα για να προωθήσετε την κατανόηση
4. Εκπαιδεύστε ειδικά ώστε να κάνει επιλογές
5. Αξιοποιείτε ευκαιρίες για γενίκευση γνώσεων και δεξιοτήτων
6. Δείξτε τη συσχέτιση μεταξύ προηγούμενων γνώσεων-δεξιοτήτων

Γ. Επιπτώσεις της Αδυναμίας Εκτελεστικών Λειτουργιών

- Οι βασικές συμπεριφορές που καθορίζονται από τις Εκτελεστικές Λειτουργίες είναι:
 - ⇒ Οργάνωση
 - ⇒ Αυτοσχεδιασμός
 - ⇒ Προώθηση κατάλληλων αντιδράσεων

 - ⇒ Ευελιξία συμπεριφοράς
 - ⇒ Οργανωμένη διερεύνηση
 - ⇒ Διατήρηση και αλλαγή

Επιπτώσεις της Αδυναμίας Εκτελεστικών Λειτουργιών (συνέχεια)

1. Αδυναμία αντίληψης συναισθημάτων
2. Δυσκολίες μίμησης
3. Δυσκολίες στο συμβολικό παιχνίδι
4. Δυσκολίες οργάνωσης - σχεδιασμού
5. Δυσκολίες να αρχίσει και να ολοκληρώσει κάτι

Αρχές Παρέμβασης: Σημεία Εκπαίδευσης

1. Σπάστε σε σαφή στάδια τις δραστηριότητες
2. Ιεραρχείστε τα υπο-στάδια
3. Δημιουργείστε ακολουθία δραστηριοτήτων που οδηγεί στο στόχο
4. Κάντε σαφή την κεντρική ιδέα στις νέες πληροφορίες
5. Δείξτε τις σχέσεις μεταξύ νέων πληροφοριών και της υπάρχουσας γνώσης
6. Βοηθείστε να δει 'όλη την εικόνα' αντί να εστιάζεται σε λεπτομέρειες

Ψυχο-Εκπαιδευτική Παρέμβαση

1. Δημιουργείστε ήρεμο περιβάλλον εργασίας
2. Βεβαιωθείτε ότι η οργάνωση της τάξης είναι σαφής
3. Δομείστε και αναδομείστε τις δραστηριότητες, αξιοποιείστε τις δυνατότητες του παιδιού
4. Βεβαιωθείτε ότι κατανοεί τι αναμένεται να κάνει
5. Εισάγετε σταδιακά τις επιλογές, ενισχύστε τη λήψη αποφάσεων
6. Αυξήστε σταδιακά τη δυσκολία των δραστηριοτήτων

Ψυχο-Εκπαιδευτική Παρέμβαση

7. Κατευθύνετε ατομικά την προσοχή του παιδιού
8. Σχεδιάστε ατομικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα
9. Καταγράψτε και ελέγξτε την πρόοδο
10. Αξιολογήστε τις τεχνικές παρέμβασης
11. Δημιουργήστε και διατηρήστε συνεργασία με την οικογένεια

Επικοινωνία: Να Θυμάστε:

- ⇒ Απλοποιείτε το λόγο σας
- ⇒ Δώστε μια οδηγία τη φορά
- ⇒ Διατηρείτε απλές τις χειρονομίες και εκφράσεις προσώπου
- ⇒ Δώστε χρόνο στο παιδί να ανταποκριθεί
- ⇒ Ενισχύστε επιπλέον την επικοινωνία με οπτικά βοηθήματα
- ⇒ Να είστε προσεχτικοί στις προσπάθειες του παιδιού για επικοινωνία
- ⇒ Δημιουργείτε καταστάσεις που θα το βοηθήσουν να επικοινωνήσει

Κοινωνικότητα: Να Θυμάστε:

- ⇒ Κατανοείτε ότι μπορεί να φοβάται την εγγύτητα με τους άλλους - κυρίως συνομηλίκους
- ⇒ Επιτρέψτε την τάση για απομόνωση μερικές φορές
- ⇒ Προσαρμοστείτε στο επίπεδό του όταν προσπαθείτε να αλληλεπιδράσετε.
- ⇒ Εντοπίστε τι προτιμά και τι όχι κοινωνικά και σχεδιάστε ανάλογα δραστηριότητες
- ⇒ Πιθανώς αλληλεπιδρά περισσότερο με οικεία πρόσωπα. Δώστε χρόνο να σας γνωρίσει. Μην προκαλείτε σύγχυση με αλλαγές προσωπικού

Συμπεριφορά: Να Θυμάστε:

- ⇒ Να είστε σταθεροί ως προς την προσέγγιση
- ⇒ Βοηθείστε να κατανοήσει τι περιμένετε, με από σαφείς, προβλέψιμες ρουτίνες
- ⇒ Εισάγετε σταδιακά οποιαδήποτε αλλαγή
- ⇒ Εξηγήστε τις αλλαγές με σαφή οπτικό τρόπο
- ⇒ Αν αναστατώνεται, σκεφθείτε ότι οι συνήθεις τεχνικές για να ηρεμήσει μπορεί να έχουν αντίθετο αποτέλεσμα

Συμπεριφορά: Να Θυμάστε:

- ⇒ Στερεοτυπίες: μην προσπαθείτε να τις σταματήσετε. Μπορεί να καταφέρετε να τις περιορίσετε, μετατρέψτε τις σε λειτουργικές!
- ⇒ Τα αποτελέσματα μπορεί να αργούν - ΜΗΝ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΠΕΤΕ!
- ⇒ Κάθε παιδί είναι ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟ και ΑΛΛΑΖΕΙ
αν όλα αποτύχουν, αφήστε το μόνο. ΑΥΡΙΟ είναι ΑΛΛΗ ΜΕΡΑ!

Κλειδιά της Παρέμβασης

Λέξεις - κλειδιά:

- ⇒ Ρουτίνα
- ⇒ Σαφήνεια
- ⇒ Σταθερότητα

Αλλαγές μπορεί να γίνουν στο :

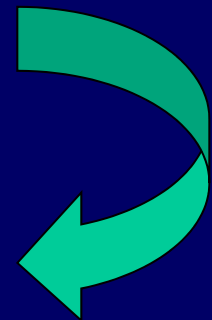
- ⇒ Φυσικό περιβάλλον
- ⇒ Λόγο και το περιβάλλον επικοινωνίας
- ⇒ Κοινωνικό περιβάλλον
- ⇒ Εκπαιδευτικό πρόγραμμα

Δομημένη Εκπαίδευση: TEACCH

Φυσική Δόμηση

Ατομικό Ημερήσιο Πρόγραμμα

Σύστημα Εργασίας

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

**‘Πρέπει να αναγνωρίσουμε τις διαφορές, να
καλωσορίσουμε τις διαφορές, ώστε η διαφορά να μην
είναι πλέον διαφορά’**

Adela A. Allen